

Yo‘el Kitobi va Laodikiyadagi Yettinchi kun Adventist Jamoati - O‘n beshinchi

Jeff Pippenger

2025-12-21

O‘n beshinchi raqam

Men shuni ta’kidlaymanki, Yoel kitobining birinchi bobidagi dastlabki to‘rt oyatning ahamiyatini anglash uchun to‘rt avlod timsolining so‘nggi yomg‘ir xabari bilan bog‘liqligini tushunish muhimdir. Yoel uzumzor qo‘shig‘ini kuylaydi, biroq uning kirish bandi ahdning to‘rt avlod bilan bo‘lgan bashoratli bog‘liqligidir.

Va U Abramga dedi: “Aniq bilgilki, sening zurriyoting o‘zlariga tegishli bo‘lmagan yurtda musofir bo‘ladi, ularga qullik qiladi; va ular to‘rt yuz yil davomida eziladi. Ammo ular qullik qiladigan o‘sha xalqni Men hukm qilaman; shundan keyin ular katta boylik bilan chiqib ketadilar. Sen esa ota-bobolaring huzuriga tinchlikda ketarsan; yaxshi qarilikda dafn etilursan. Lekin to‘rtinchi avlodda ular yana bu yerga qaytib keladilar; chunki Amoriylarning gunohkorligi hali to‘lib yetmagan”. Ibtido 15:13–16.

Ushbu parcha Musoning hayoti orqali bajo keltirilgan bashoratdir. Yo‘el kitobi uzumzor haqidagi qo‘shiqni tobora kuchayib boruvchi vayronagarchilikning to‘rt avlodiga ishora qilish bilan boshlaganida, u Yo‘el kitobini bashoratdagi to‘rtinchi va yakuniy avlod bilan uyg‘unlashtirmoqda. O‘sha avlod Butrusning “tanlangan avlod”idir; ular zulmatdan Uning “ajoyib nuriga” chorlab chiqarilganlardir. Ular nasliy muqobili bo‘lgan, ilonlar nasli sifatida tasvirlangan avlodga qarama-qarshi qo‘yiladi. O‘sha to‘rtinchi va yakuniy avlod Yuhanno orqali ifodalanadi; u “chorlangan, tanlangan va sodiq” bo‘lgan bir yuz qirq to‘rt ming kishining timsolidir.

9/11 da chaqirilgan, Yarim tun faryodida tanlangan va Yakshanba qonuni inqirozi paytida sodiq bo‘lganlar, xuddi levilar Horun va Yorubomning oltin buzoq isyonlarida sodiq bo‘lganlari kabi. Malaki uchinchi bobda kumush kabi poklanadigan jonlar — Yarim tun faryodi xabari davomida tanlanadigan levilardir, chunki muhrlash Muqaddas Ruhning to‘kilishi bilan va shu orqali amalga oshiriladi.

Oldingi maqolada biz Musoning tarixidan olingan yo‘nalishlarni bayon qildik; Sister White Musoni Muqaddas Kitob bashoratining alifasi deb belgilaydi, u esa bashoriy ma’noda Masih bilan — Muqaddas Kitob bashoratining omegasi bilan — bog‘lanadi. Muso poydevor toshi, Masih esa bosh tamal toshidir. Ikkalasi ham gunohdan qutqarilishning timsollaridir; bu Muso orqali Misrdan qutqarilishda ifodalangan. Biroq Musoning qo‘li bilan sodir bo‘lgan Xudoning qudratining barcha namoyonlari ham, Masih ko‘plar bilan ahdni bir hafta davomida tasdiqlaganida, undan ancha ortda qoldi. Muso alifa, Masih esa omegadir, va omega “22” soni, alifa esa “1” sonidir.

Muso bilan bog‘liq holda, uning payg‘ambarlik guvohligini qamrab olgan najot suv ichida joylashtirilganini ko‘ramiz. Uning tug‘ilganida Nil daryosining suvidan qutqarilishi kema­dagi Nuhning timsoli edi. Qizil dengizdagi cho‘mish Nuh va kema­dagi sakkiz kishi bilan

uyg'unlashadi; bu esa, o'z navbatida, keyinchalik Masih aynan o'sha joyda takrorlagan Iordaniya daryosidagi Yoshuaning cho'mishi bilan uyg'unlashadi. Musoning guvohligi Nil daryosida najot bilan boshlanadi va Iordaniya daryosi qirg'oqlarida yakunlanadi. Masihning cho'mishi Uning o'limiga olib borgan uch yarim yil davomida guvohlik berish uchun moylanishi edi; bu Uning cho'mishida boshidayoq ifodalangan edi. Uning tirilishida bir necha tomchi bo'ldi, to Hosil bayramidagi to'liq to'kilishgacha.

Xudoning insoniyatga bergan ahd va'dasi Nuhdan boshlanadi, va Uning Ibrohim orqali tanlangan xalqqa bergan ahd va'dasi Muso bilan amalga oshdi. Alfa bo'lgan Muso kelajakda kelib ahdni faqat tanlangan xalq bilan emas, balki "ko'plar" bilan tasdiqlaydigan omega bo'lgan Isoning timsoli edi. Masihning timsoli sifatida Musoning tug'ilishi Nuhga berilgan ahdga mos keladi; uning belgisi barcha odamlar uchun kamalak edi. Muso, shuningdek, tanlangan xalq uchun belgi bo'lgan sunnat bilan tanlangan xalqqa berilgan ahdga ham mos keladi. Musoning ahdga oid xizmati shunchaki tanlangan xalq bilan emas, balki "ko'plar" bilan edi. Agar shunday bo'lmaganida, ular aralash olomon balosidan doimo aziyat chekib yurmagan bo'lur edilar.

Muso hayoti davomida ifodalangan turli xil «qutqarilish suvlari»ning barchasi orasida, Iordaniya daryosidagi Bethabarada bo'lgan cho'mish qadimgi Isroilning Va'da qilingan yurtdagi ahd tarixining boshlanishini Masih ko'plar bilan ahdni tasdiqlagan hafta davomida uning tarixining nihoyasi bilan bog'laydi. Masihning cho'mishi qadimgi Isroilning cho'mishi bilan uyg'unlashadi va bu ikki tarixning har ikkalasi ham Uning tirilishi haqida so'zlaydi; o'sha paytda U ellik kun o'tib Hosil bayramida yog'adigan mo'l-ko'l jala oldidan yomg'irning bir necha tomchisini pufladi. Musodan Masihgacha bo'lgan alfa va omega chizig'ining butuni qutqarilish suvlari ichida tasvirlangan.

"Bu shogirdlarga ta'lim berar ekan, Iso O'z missiyasiga guvohlik beruvchi sifatida Eski Ahdning ahamiyatini ko'rsatdi. Hozir ko'plab masihiylikka e'tiqod qiluvchilar Eski Ahdni endi hech qanday foydasi yo'q, deb uni chetga surib qo'ymoqdalar. Ammo Masihning ta'limoti bunday emas. U uni shu qadar yuksak qadrlaganki, bir safar shunday degan edi: 'Agar ular Muso bilan payg'ambarlarni tinglamasalar, o'liklardan biri tirilib kelgan taqdirda ham ishonmaydilar.' Luqo 16:31."

"Bu Odamning kunlaridan tortib zamonning yakunlovchi voqealarigacha patriarxlar va payg'ambarlar orqali so'zlayotgan Masihning ovozidir. Najotkor Eski Ahdda ham Yangi Ahddagidek ravshan ochib berilgan. Masihning hayoti va Yangi Ahd ta'limotlarini ravshanlik hamda go'zallik bilan namoyon etib beradigan narsa — bashoratli o'tmishdan keladigan nurdir. Masihning mo'jizalari Uning ilohiyligining dalilidir; ammo U dunyoning Najotkori ekanining bundan-da kuchliroq dalili Eski Ahd bashoratlarini Yangi Ahd tarixiga qiyoslashda topiladi." Asrlar Orzusi, 799.

Yo'el kitobiga bag'ishlangan maqolalarda biz "Eski Ahd bashoratlarini Yangi Ahd tarixi bilan", shuningdek zamonaviy ruhiy Isroil tarixi bilan ham qiyoslab kelmoqdamiz. U Eski Ahd bo'ladimi, Yangi Ahd bo'ladimi yoki 1798-yilda boshlangan uch farishtaning tarixi bo'ladimi, ana shu yo'nalishlarning barchasi "Masihning ovozi" sifatida tasvirlanadi. Muqaddas Kitobning va Bashorat Ruhi ning yozma guvohligi — bu Masihning ovozidir, va Masihning ovozi esa Xudoning

Kalomi bo'lgan Zotning ovozidir.

Xudoning Kalomining “ovozi” — bu Uning yozma Kalomida ifodalangan Xudoning xabaridir. Oxirgi kunlardagi Uning xabari keyingi yomg'ir xabaridir; u Yoilga ko'ra, oldingi yomg'irni, so'ng esa oldingi va keyingi yomg'irni o'z ichiga oladi.

Vahiy oluvchi Yuhanno eski yo'llarga qaytadigan bir yuz qirq to'rt ming kishini ifodalaydi, chunki u orqasidan kelgan “ovoz”ni eshitadi. Orqadagi “ovoz” Odam Ato davridan boshlab Masihning ovozidir.

Va men men bilan so'zlashayotgan ovozni ko'rish uchun o'girildim. O'girilganimda esa, yetti oltin shamdonni ko'rdim. Vahiy 1:12.

Bu oyat birinchi bobdagi uzilishni ifodalaydi, chunki undan oldingi oyatgacha Yuhanno Patmos deb ataladigan orolda edi, ammo o'n ikkinchi oyatda u ortiga buriladi, va shundan keyin Yuhanno Samoviy Muqaddas Maskanda bo'ladi. U burilganida, buni qilayotgan edi, chunki o'ninchi oyatda u orqasidan bir ovozni eshitgan edi.

Men Rabbiyning kunida Ruhda edim, va orqamdan karnay sadosidek baland bir ovozni eshitdim; u shunday der edi: Men Alfa va Omegamman, birinchi va oxirgiman; va: Ko'rganingni kitobga yozib, Osiyodagi yetti jamoatga: Efesga, va Smirnaga, va Pergamga, va Tiyyatiraga, va Sardisga, va Filadelfiyaga, va Laodikiyaga yubor. Vahiy 1:10, 11.

Yuhanno Masihning orqalaridan kelayotgan ovozni eshitadiganlarni ifodalaydi. U Yeremiyoning eski yo'llarga — fosiqlar yurishni rad etgan yo'llarga va ular quloq solishni istamaydigan ogohlantiruvchi karnayga — qaytishga chorlovchi karnay xabarini eshitadi. Yuhanno quloq soldi, va orqasidagi ovoz O'zini Alfa va Omega — eski yo'l bilan yangi yo'lni namoyon qiluvchi Zot — deb tanitdi.

Yetti shamdonning o'rtasida esa Inson O'g'liga o'xshash Zot bor edi; U oyog'igacha tushadigan kiyim kiygan va ko'ksiga oltin kamar bog'lagan edi. Uning boshi va sochlari jun kabi oppoq, qordek oq edi; ko'zlari esa olov alangasidek edi; oyoqlari xuddi pechda qizdirilgandek toza misga o'xshar edi; va Uning ovozi ko'p suvlarning shovqinidek edi. U O'zining o'ng qo'lida yetti yulduzni tutar edi; Uning og'zidan o'tkir, ikki tig'li qilich chiqar edi; va Uning siymosi qudrati bilan porlayotgan quyosh kabidir. Vahiy 1:13–16.

O'n ikkinchi oyatda Yuhanno ortiga burilib, Masihning vahiyini ko'radi; Opa Uayt uni Doniyor ko'rgan Masih vahiyiga, shuningdek Ishayo, Eremiyo, Hizqiyol va Pavlus ko'rgan vahiyga muvofiq deb biladi.

“Men Hosil bayrami kunidagi voqealar o'sha paytdagidan ham buyukroq qudrat bilan takrorlanadigan vaqtni samimiy sog'inch bilan kutmoqdaman. Yuhanno shunday deydi: ‘Men osmondan tushib kelayotgan boshqa bir farishtani ko'rdim; unda ulkan qudrat bor edi; va yer uning ulug'vorligidan yorishdi.’ Shunda, Hosil bayrami paytidagidek, odamlar haqiqatning o'zlariga har biri o'z tilida aytilayotganini eshitadilar.

“Xudoga sidqidildan xizmat qilishni istagan har bir jonga [Odam va Hizqiyolning suyaklar vodiysi] Xudo yangi hayot nafasini ato eta oladi va qurbongohdan olingan tirik cho‘g‘ bilan [Ishayo] lablarga tegib, ularni Uning madhiga fasohatli qila oladi. Minglab ovozlari Xudoning Kalomidagi ajoyib haqiqatlarni bayon etish qudrati bilan to‘ldiriladi. Duduqlanuvchi til bo‘shatiladi [Ishayoning boshqa tili], va tortinchoqlar haqiqat to‘g‘risida jasorat bilan guvohlik berish uchun kuchli qilinadi. Rabbiiy O‘z xalqiga jon ma‘badini har bir nopoklikdan poklashda [Malakining levilari] va U bilan shunday yaqin aloqani saqlashda yordam bersinki, toki keyingi yomg‘ir yog‘dirilganda ular undan bahramand bo‘luvchilar qatorida bo‘lsinlar.”
Review and Herald, July 20, 1886.

Biz ko‘rib chiqayotgan vahiy Masihning ovozi tasvirini o‘z ichiga oladi. Yuhanno o‘girilib, Masihning ovozini eshitganida, u “ko‘p suvlar” shovqinidek yangraydi. Masihning ovozi Uning insonlar bilan yoki tanlangan xalq bilan bo‘lgan ahdi haqida so‘zlaganida, u ko‘p suvlar bilan bog‘lanadi. Doniyor yettidan to‘qqizgacha bo‘lgan xabarning muhri 1798-yilda ochildi, so‘ngra 1989-yilda Doniyor o‘ndan o‘n ikkigacha bo‘lgan xabarning muhri ochildi. 1798-yil Ulai daryosining ovozi bilan, 1989-yil esa Hiddekel daryosining ovozi bilan bog‘liqdir.

“Doniyor Xudodan olgan nur ayniqsa mana shu so‘nggi kunlar uchun berilgan edi. U Ulai va Xiddekel bo‘ylarida, Shinorning buyuk daryolari qirg‘oqlarida ko‘rgan vahiyilar hozir bajarilish jarayonidadir va bashorat qilingan barcha voqealar tez orada yuz beradi.”
Testimonies to Ministers, 112.

Iordaniya daryosi qadimgi Isroilning alfa ahd tarixi bilan omega ahd tarixi o‘rtasidagi bog‘lovchi bo‘g‘indir. “Iordaniya” so‘zi “pastga tushuvchi” degan ma‘noni anglatadi va Masihni — “buyuk pastga tushuvchi”ni ifodalaydi.

Sizlarda Masih Isoda bo‘lgan shu fikr bo‘lsin: U, Xudoning suratida bo‘la turib, Xudoga teng bo‘lishni o‘ziniki qilib olish deb hisoblamadi; balki O‘zini hech narsaga sanamay, xizmatkor qiyofasini oldi va insonlarga o‘xshash qilib yaratildi; va qiyofada inson deb topilib, O‘zini past tutdi hamda o‘limigacha, hatto xochdagi o‘limigacha itoatkor bo‘ldi. Filippiliklarga 2:5–9.

Iordan daryosi Masihni — “buyuk pastlovchi”ni — ifodalaydi, va Iordan Xudoning tanlangan xalqining, uzumzorni parvarishlash uchun berilgan xalqning, alfa va omega tarixlari o‘rtasidagi bog‘liqlikdir. Musoning najot suvlari Masihning ovozini ifodalaydi; agar bir jon faqat ortiga burilib, “orqalaridagi ovoz”ni eshitsa, bu ovoz eshitalishi mumkin, va ular shunda eshitadigan ovoz — ko‘p suvlar ovozidir. Nuh to‘fonidan milodiy 70-yilda Quddusning vayron qilinishigacha, najot suvlari Xudoning ahd xalqiga yo‘l belgilaridek taqdim etilgan. O‘sha yo‘l belgilari Xudoning so‘nggi ahd xalqining, bir yuz qirq to‘rt mingning, ichki tarixini ifodalaydi. Iordan daryosini ta‘minlaydigan suv Herman tog‘larida to‘planadigan shudring va qordan boshlanadi; o‘sha tog‘lar Iordan daryosining bosh suvlarini hosil qiladi.

Dovudning ziyorat qo‘shig‘i. Mana, birodarlarning ahillikda birga yashashi naqadar yaxshi, naqadar yoqimlidir! Bu boshga quyilgan qimmatbaho moyga o‘xshaydi; u soqolga, hatto Horunning soqoliga oqib tushadi; uning kiyimlarining etaklarigacha tushadi; Xermon shudringidek, Sion tog‘lari ustiga tushadigan shudringdekdir; chunki Egamiz o‘sha yerda barakani, abadiy hayotni amr etdi. Zabur 133:1–3.

O'sha suvlar, shuningdek, Doniyor 11:13–15 dagi Paniyumda va Butrus kunlarida Kesariya Filippida joylashgan g'or ichiga o'rnatilgan chuqur hovuz — Pan g'orini ham hosil qiladi. Iordaniya daryosining bosh suvlari, shuningdek, Pan g'orining shaytoniy hovuzini ham hosil qiladi. Ko'p suvlar ovozi Masih bilan Shayton o'rtasidagi buyuk mojaro Hermon tog'larining baland cho'qqilarida boshlanganini ko'rsatadi.

Men senga ham shuni aytaman: sen Butrussan, va Men O'z jamoatimni mana shu qoya ustiga quraman; do'zax darvozalari esa unga qarshi g'olib kelolmaydi. Matto 16:18.

“Xermon” nomi “muqaddas, bag'ishlangan, atab qo'yilgan yoki ajratib qo'yilgan” degan ma'noni anglatadi hamda Osmonning, barcha suvlarning manbai va “do'zax darvozalari” orqali ifodalangan buyuk kurashning boshlanishining ramzidir; “do'zax darvozalari” Iso Kesariya Filippiyada bo'lganida Pan g'origa bergan nom edi. O'sha vaziyatda Simon Barjonaning ismi Butrusga o'zgartirildi. Simon “eshituvchi”, Barjona esa “kabutarning o'g'li” degan ma'noni anglatadi. Simon Muqaddas Ruh tomonidan kabutar timsolida ifodalangan Isoning suvga cho'mishi haqidagi xabarni eshitgan jonning ramzi edi. Masihning suvga cho'mishi haqidagi xabarni eshitgan kishi sifatida Butrus o'zgartirildi va bu 144 000 ni ifodalaydi. Butrus Paniumda bo'lganida muhrlandi; bu Doniyor o'n birinchi bobning o'n uchinchi–o'n beshinchi oyatlaridir.

Hermonning suvlari orasidan oqib chiquvchi Iordan daryosi, Masihning timsoli — buyuk pastga tushuvchi — o'z safarini O'lik dengizda yakunlaydi. Hayot shabnami manba oladigan Osmondan Masih O'lik dengiz bilan ifodalangan xoch o'limigacha tushib keldi. O'lik dengiz sohil chizig'i yer yuzidagi ochiq quruqlik sathlarining eng chuquridir. Pastga oqib tushuvchi Iordan daryosi yer yuzidagi eng quyi suv sathigacha tushadi, xuddi Masih xochdagi O'z o'limigacha tushganidek. Hayot suvidan o'lim suviga qadar Iordan daryosi Masihning osmondan xochgacha bo'lgan tushishini ifodalaydi.

Muqaddas Kitob bashoratining muhim mavzulari suv bilan bog'liqdir, va Muqaddas Kitob bashorati — ko'p suvlar ovozi bo'lgan Masihning ovozidir. Bobil fohishasi ko'p suvlar ustida o'tiradi, Furotning suvlari esa sharq podshohlariga yo'l tayyorlash uchun quritib yuboriladi; savdogarlar va podshohlar uzoqda turib nola qiladilar, chunki Tarshish kemalari dengizlar o'rtasida halok qilingan; va Efrayimning mastlari yolg'onlar ostiga yashiringanlarida qabul qilgan o'lim ahdi papalikning yakshanba qonunining toshqinli seli tomonidan bekor qilinadi.

Opa Uayt “Shinarning buyuk daryolari”ga ishora qilganida, u Dajla va Furot daryolarini nazarda tutadi. Bu suvlarning manbai Adan bog'igacha borib taqaladi; u yerda ular Adandan chiqadigan uchinchi va to'rtinchi daryo hisoblanadi.

Uchinchi daryoning nomi esa Hiddekel; u Ossuriyaning sharq tomoniga oqib boruvchidir. To'rtinchi daryo esa Furotdir. Ibtido 2:14.

Hiddekel — bu Dajla, albatta, Furot esa Furot edi, garchi zamonaviy tarixchilar va ilohiyotshunoslar bunga qo'shilmasalar ham. Ular Ulay buyuk daryo bo'lmaganini, balki Shinarda emas, Forsda inson qo'li bilan qurilgan oddiy suv o'tkazgich bo'lganini ta'kidlaydilar. O'sha insoniy hokimiyatlarning o'zi Shinarga aloqador e'tiborga molik yagona ikki daryo Dajla va Furot

bo'lganini aytadi, holbuki payg'ambar ayol Ulay va Hiddekelni "Shinarning buyuk daryolari" deb bayon qiladi.

Suv haqidagi xabarga doir payg'ambar ayolning so'zlari, Nuhning suv haqidagi xabariga qarshi chiqqan qadimgi mutaxassislar kabi, zamonaviy mutaxassislarga ham zid turadi. Bizga ma'lum qilinishicha, ikki daryo orqali ifodalangan ikki vahiy bajo bo'lish jarayonidadir; shu bois, "Shinarning ikki buyuk daryosi" orqali berilgan o'sha ikki vahiyning ichida ifodalangan barcha narsa tez orada yuz beradi. O'sha daryolar bilan bog'liq xabar Masihning ovozidir, chunki Uning ovozi ko'p suvlar shovqinidekdir. Dajla va Furot muhim bir bashoratli mavzuni ifodalaydi, va ularning guvohligi alfa Muso bayon etgan ahd bilan bog'liqdir; o'sha ahdni omega Masih tasdiqlagan.

Payg'ambarlikda Dajla Ossuriyani, Furot esa Bobilni ifodalaydi. Bu munosabatda ular ikki qudrat bo'lib, Yeremiyo tomonidan sherlar sifatida tasvirlangan; ular avval shimoliy shohlikni, undan keyin esa janubiy shohlikni asirlikka olib ketadi.

Isroil tarqalib ketgan qo'ydir; uni sherlar haydab yuborgan: avval Ossuriya shohi uni yeb qo'ydi; oxirida esa Bobil shohi Navuxadretsar uning suyaklarini sindirdi. Yeremiyo 50:17.

Ossuriya ham, Bobil ham Isroilning har ikkala shohligiga nisbatan shimoliy dushmanlar bo'lgan va shu bois ular shimolning soxta shohining — papalik hokimiyatining timsollaridir. Asosan bir xil siyosiy va diniy an'analar bir xil madaniy muhitdan kelib chiqqan bu ikki qudrat tomonidan amalga oshirilgan, biroq Ossuriyaning siyosiy tuzilmasi davlat boshqaruvini ta'kidlagan bo'lsa, Bobil cherkov boshqaruvini ta'kidlagan, garchi ular juda o'xshash bo'lsa-da. Butparast Rim va papalik Rimi ayrim darajalarda aynandir, ammo shunga qaramay, butparast Rim davlat boshqaruvini, papalik Rimi esa cherkov boshqaruvini ifodalaydi. Bobilga nisbatan payg'ambarlik aloqasida Ossuriya davlat boshqaruvi shohligi bo'lib, undan keyin cherkov boshqaruvini ta'kidlagan o'xshash qudrat sifatida Bobil kelgan. Ossuriya butparast Rimni, Bobil esa papalik Rimini ifodalaydi. Bu to'rtala qudrat ham Xudoning muqaddas maskani va lashkarini oyoq osti qilgan. Ossuriya Dajla bilan, Bobil esa Furot bilan bog'langan. Bu Vahiy kitobidagi Furotning quritilishi bilan hamohangdir, ya'ni sharq shohlari uchun yo'l hozirlash ma'nosida, xuddi Kirning Bobilni qulatilish uchun Furot oqimini boshqa tomonga burishdagi ishi timsol qilganidek. Bobil — Furot; Ossuriya — Dajladir.

Bashoratdagi shimol podshohi Yakshanba qonuni inqirozi davrida dunyoni zabt etadi va shundan keyin quladi, biroq bu zabt etish ko'pincha dahshatli toshqin sifatida tasvirlanadi. Ossuriya va Bobil orqali ifodalangan shimol podshohining hikoyasi daryolar bilan ramziy ifoda topadi, chunki bu hikoya ko'p suvlarning ovozi orqali bayon qilinadi.

Ikki daryo orasidagi yurt Mesopotamiya deb ataladi; bu "ikki daryo orasidagi yurt" degan ma'noni anglatadi. Ikki daryo Xudo O'zidan yuz o'g'irgan xalqini asirlikka tarqatib, jazolash uchun qo'llaydigan shimoliy qudratni ifodalaydi. Ko'p suvlar ovoziining irmoq oqimlaridan biri Muqaddas Yozuvlarda atigi o'n marta tilga olingan "Padanaram" nomida uchraydi. Uning ilk eslatilishi ahd bilan bog'liqdir, chunki u Ishoqning xotini Rivqoning qon-ildizlarini ko'rsatib beradi. Oyatda shunday deyiladi:

Ishoq Paddan-Oramlik suriyalik Betuilning qizi, suriyalik Lobonning singlisi Rivqoni xotinlikka olganida qirq yoshda edi.

Qirq yilning oxiri Musoning uch guvohligi asosida Qadeshga, 1863-yilga va Yakshanba qonuniga olib borishi ko'rsatilgan. Ishoqning nikohi ahd nikohi bo'lib, u Yakshanba qonunida Masihning yuz qirq to'rt ming bilan bo'ladigan nikohini timsollaydi; bu esa 1863-yildir, ya'ni Qadeshdir, ya'ni qirq yillik ahd tarixining oxiridir. Rivqo suriyalikning qizi va suriyalik Lobonning singlisi edi (u esa ahd tarixining keyingi avlodida Ishoqning o'g'li Yoqub bilan tuzilgan ahdni buzgan).

Bethuel "vayronalik uyi" yoki "vayron qiluvchining uyi" degan ma'noni anglatadi; demak, Rivqo "vayron qiluvchining uyi"ning qizi edi. Suriya yuksaklik va plato degan ma'noni anglatadi, Paddan-Aram esa Mesopotamiya, ya'ni o'rtadagi yurt deganidir. Rivqo Ossuriyaning "Dajlasi" bilan Bobilning "Furoti" o'rtasidagi yuksak Mesopotamiyadan kelgan suriyaliklar naslidan edi; ular Rabbiiy O'zining murtad qo'ylarini tarqatib yuborish uchun foydalangan sherlarni ifodalaydi. Vayron qiluvchilarning uyi Ishoq va Rivqoning nikohida Xudoning uyi bilan qo'shildi. Paddan-Aramning ilk bor tilga olinishi bejiz emaski, toshib ketuvchi suv toshqini sifatida tasvirlangan va shimoldagi bashoratli podshohni ifodalovchi shu ikki daryo dastlab Ibtido 25:20 da tilga olinadi.

Vayronalik uyining Xudoning ahd xalqiga bog'liqligi Yoqub Esodan qochib, tog'asi Lobonning huzuriga borib qolganida davom etadi; u yerda esa keyingi ahd nikohini qo'lga kiritish uchun 2520 kunlik ikki davr xizmat qiladi. Bir nikoh Isroilning shimoliy shohligi sohib yuborilishi bilan yakunlanadi, boshqa nikoh esa janubiy shohlikning sohib yuborilishi bilan yakunlanadi. Bu ikki shohlikning tegishli sochilib ketish davri 1798 va 1844 yillarda tugaganida, Yoqub 2520 ning ikki davri davomida amalga oshirish uchun mehnat qilgan nikoh bajo bo'ldi, chunki kuyov 1844 yil 22 oktyabrda nikohga keldi.

Demak, Masih ma'nosi "holdan toygan va charchagan" bo'lgan Layyoga uylandimi, yoki ma'nosi "yaxshi sayohatchi" bo'lgan Rohilaga uylandimi? Layyo va Rohila sayohat qiluvchi bokiralarning ikki toifasini ifodalaydi: biri 1844-yil 22-oktabr kuni Yoqubga turmushga chiqish yo'lida "holdan toyadigan" bokira, ikkinchisi esa shu yo'lida "yaxshi sayohat qiladigan" bokiradir.

"Yo'lning boshida ularning ortida yorqin bir nur o'rnatilgan edi; farishta menga bu nurni 'yarim tun faryodi' deb aytdi." Bu nur butun yo'l bo'ylab porlab turar va ular qoqilmasliklari uchun oyoqlariga yorug'lik berar edi.

"Agar ular nigohlarini o'zlarining oldida bo'lib, ularni shaharga boshlab borayotgan Isoga qaratib turganlarida, ular xavfsiz edilar. Ammo ko'p o'tmay ba'zilar holdan toyib, shahar juda uzoqda, deb aytdilar va ular unga bundan oldinroq kirib bo'lgan bo'lishlarini kutgan edilar. Shunda Iso O'zining ulug'vor o'ng qo'lini ko'tarib, ularga dalda berar edi, va Uning qo'lidan advent jamoasi uzra hilpirab turuvchi bir nur chiqardi, va ular: "Alleluia!" deb hayqirdilar. Boshqalar esa ortlaridagi nurni shoshqaloqlik bilan inkor etib, ularni bunchalik uzoqqa boshlab chiqqan Zot Xudo emas edi, dedilar. Shunda ularning ortidagi nur o'chib qoldi, oyoqlarini mutlaq zulmatda qoldirdi, va ular qoqilib, belgini ham, Isoni ham ko'rmay qo'yidilar hamda yo'ldan chiqib, pastdagi qorong'i va yovuz dunyoga qulab tushdilar." Ilk Yozuvlar, 15.

1844-yilda Filadelfiya Millerit harakati nikohga kirdi. 1844-yil 22-oktyabrdagi nikoh Rachel va Leah tomonidan ifodalangan ikki toifa sajda qiluvchilarni ajratdi. Rachel 1844-yil 22-oktyabrdagi nikoh sari bo‘lgan yo‘lda muvaffaqiyat bilan yurgan bir toifani ifodalaydi, ammo Leahning toifasi holdan toygan edi. Shundan so‘ng ular ajratildi va uchinchi farishtaning sinov jarayoni Xitob-i Nisf ul-Laylning sinov jarayoni yakunlangan ayni o‘sha nuqtada boshlandi.

Nikoh boshlangan edi va shundan keyin u nihoyasiga yetkazilib, sinovdan o‘tkazilishi lozim edi. Nikoh 1846 yilda nihoyasiga yetkazildi va uchinchi farishtaning sinov jarayoni boshlandi. 1849 va 1850 yillarda Rabbiiy O‘zining qolgan xalqini yig‘ish uchun qo‘lini ikkinchi bor uzatayotgan edi. O‘shanda Habaquqning ikkinchi lavhi, Amrlarning ikkinchi to‘plami bilan timsollangandek, tarixga joylashtirildi. Muso birinchi to‘plamni sindirganidan keyin, ikkinchi lavhalar taqdim etildi. 1850 yilgi jadval 1843 yilgisining o‘rnini egalladi va 1850 yilda Xudoning yangi ahd kelini bo‘lgan qadimgi Isroilning sinovdan o‘tishi Qadesh hamda 1863 yil sari davom etdi.

1856-yilda ikki daryodan yanada ko‘proq suv Hiram Edsonning qalamidan oqib keldi. Edsonning qalami orqali kelgan “yetti vaqt” haqidagi nur, O‘zining bashoratli guvohligini Adan bog‘ida boshlagan ikki daryo bilan ifodalangan nur edi. Adan bog‘i insoniyatning Xudoning qonuniga qarshi isyonning ramzidir va Ulai hamda Xiddekel daryolarining suvlari o‘z safarini aynan o‘sha yerdan boshlaydi. Ular ahd tarixidan o‘tib boradilar, chunki isyonning ramzi bo‘lgan o‘sha Bog‘, ayni paytda, Odam Ato va Momo Havodagi anjir barglari o‘rnini bosadigan kiyimlarni ta‘minlash uchun bir qo‘zi so‘yilgan joy hamdir. Ahd tarixi Odam Ato bilan Xudo o‘rtasidagi hayot ahdi bilan boshlanadi. Hayot daraxti bilan ifodalangan o‘sha ahd Odam Ato va Momo Havo tomonidan buzilgan ahdga olib bordi; bu esa dunyo asos solinishidan avval so‘yilgan Qo‘zi yalang‘och va yo‘qolgan juftlikka kiyim bergan paytda yangi hayot ahdini boshlab berdi. O‘sha Bog‘dan oqib chiqadigan ikki daryo oxir-oqibat Xudo O‘zining jazolovchi tayog‘i sifatida qo‘llaydigan kuchlarning ramziga aylanadi.

Ey Ossur, g‘azabimning tayog‘i, ularning qo‘lidagi aso esa — mening qahrimdir. Men uni ikkiyuzlamachi bir xalqqa qarshi yuboraman, g‘azabimning xalqiga qarshi esa unga buyruq beraman: o‘ljani tortib olishga, talonni qo‘lga kiritishga va ularni ko‘chalar loyidek oyoq osti qilishga. Ishayo 10:5, 6.

O‘sha ikki daryo Edendan chiqib, Rivqoning nasl-nasabiga va uning Ishoq bilan ahd nikohiga kirib bordi, so‘ngra Yoqubgacha davom etdi; u yerda bu ikki daryoning suvi yetti martadan iborat bo‘lgan ikki alohida davr sifatida ifodalanadi. So‘ng, xuddi o‘sha ikki daryo Doniyol kitobining oxirgi olti bobidan oqib o‘tadi; bunda har bir daryo uch bob bilan ifodalanadi. Bir daryo yettinchi, sakkizinchi va to‘qqizinchi boblarda muhrdan ochilgan bilimning ko‘payishini, boshqa daryo esa o‘ninchi, o‘n birinchi va o‘n ikkinchi boblarda muhrdan ochilgan bilimning ko‘payishini ifodalaydi.

Yettinchi, sakkizinchi va to‘qqizinchi boblar Ulai vahyi sifatida tasvirlangan, o‘ninchi, o‘n birinchi va o‘n ikkinchi boblarda esa Masih xuddi shunga o‘xshash tarzda namoyon etilgan. Har ikkisi ham uch bobda ifodalangan daryo vahylarida Masih suv ustida turgan holda tasvirlanadi.

Shunday bo‘ldiki, men, ya’ni men Doniyor, vahiyo ro‘yolarni ko‘rib, uning ma’nosini izlaganimda, mana, oldimda odamga o‘xshash bir zot turardi. Va men Ulai daryosining ikki qirg‘og‘i orasidan bir inson ovozi eshitdim; u chaqirib shunday dedi: “Jabroil, bu odamga vahiyo ro‘yolarni tushuntirgin.” Doniyor 8:15, 16.

O‘ninchi bobdagi Masih haqidagi vahiyo Yuhanno Vahiyo kitobining birinchi bobida ko‘rgan vahiyo o‘xshaydi, va Doniyorning sakkizinchi bobdagi vahiysida Palmoni suvlar uzra turadi; xuddi o‘n ikkinchi bobda bo‘lgani kabi, u yerda U zig‘ir kiyimga burkangan edi.

“Jabroilning tashrifi paytida payg‘ambar Doniyor bundan keyingi ko‘rsatmalarni qabul qila olmadi; ammo bir necha yildan so‘ng, hali to‘la tushuntirib berilmagan mavzular haqida ko‘proq bilishni istab, u yana Xudodan nur va hikmat izlashga kirishdi. ‘O‘sha kunlarda men, Doniyor, uch to‘la hafta aza tutdim. Men lazzatli non yemadim, og‘zimga na go‘sh, na sharob kirdi, o‘zimga umuman moy surmadim.... So‘ng ko‘zlarimni ko‘tardim va qaradim, va mana, zig‘ir kiyim kiygan bir odam, beliga Ufazning sof oltinidan kamar bog‘langan edi. Uning tanasi zabarjaddek, yuzi chaqmoq ko‘rinishiday, ko‘zlari olov mash‘alalariday, qo‘llari va oyoqlari sayqallangan jez rangiday, so‘zlarining ovozi esa olomon ovozi day edi.’

Xudoning O‘g‘lining O‘zidan kam bo‘lmagan Zot Doniyorga zohir bo‘ldi. Bu ta’rif Masih Patmos orolida Yuhannoga zohir qilinganida berilgan ta’rifga o‘xshaydi. Endi Rabbimiz oxirgi kunlarda nima sodir bo‘lishini Doniyorga o‘rgatish uchun boshqa bir samoviy xabarchi bilan keladi. Bu bilim Doniyorga berildi va ilhom orqali, zamonlarning oxiri yetib kelgan bizlar uchun yozib qoldirildi.” Review and Herald, 1881-yil 8-fevral.

O‘ninchi bobdagi Xiddekel vahiyo Masih suv ustidadir, zig‘ir libosga kiyingandir; Ulay vahiyo ham U suv ustidadir. Vahiyo kitobining birinchi bobidagi vahiyo Ulay va Xiddekel vahiylarida taqdim etilgan vahiyo bilan uyg‘unlashadi; u yerda Sister White buni “Xudoning O‘g‘lidan kam bo‘lmagan Zot” ekanini ta’kidlaydi. U Vahiyo kitobining o‘ninchi bobidagi farishtani aniqlaganida, bu farishta “Iso Masihdan kam bo‘lmagan Zot” ekanini aytadi. Vahiyo kitobining o‘ninchi bobida bu farishta qo‘lini osmonga ko‘tarib, abadulabad tirik bo‘lgan Zot nomi bilan qasam ichadi; bu esa o‘n ikkinchi bobdagi Masih haqidagi vahiyo bilan bog‘liqdir, u yerda U ikkala qo‘lini ham osmonga ko‘tarib, abadulabad tirik bo‘lgan Zot nomi bilan qasam ichadi. Vahiyo kitobining o‘ninchi bobida U ham suv, ham quruqlik ustidadir.

Daryoning “ikki qirg‘og‘i orasida” mavjud bo‘ladigani suvdur, va Doniyor “qirg‘oqlar orasidan bir odamning ovozi” eshitdi; demak, bu ovoz suv ustidagi Odamdan keldi, va bu ovoz Ulay daryosi suvlari shovqini edi.

Birinci oyning yigirma to‘rtinchi kunida men ulug‘ daryo bo‘yida, ya’ni Xiddekel bo‘yida edim. Shunda men ko‘zlarimni ko‘tarib qaradim, va mana, zig‘ir libos kiygan bir zot turar edi; uning bellari Ufazning nafis oltini bilan bog‘langan edi. Uning tanasi zumraddek, yuzi chaqmoqning ko‘rinishidek, ko‘zlari olov mash‘allaridek, qo‘llari va oyoqlari sayqallangan jezning rangidek edi; so‘zlarining ovozi esa olomonning ovozi dek edi. ...

Ammo sen, ey Doniyor, bu so‘zlarni yashir va kitobni oxirzamon vaqtigacha muhrlab qo‘y: ko‘plar u yoqdan bu yoqqa yugurib yururlar, va bilim orttirilur. So‘ng men, Doniyor, qaradim,

va mana, boshqa ikki zot turar edi: biri daryo qirg'og'ining bu tomonida, boshqasi esa daryo qirg'og'ining u tomonida. Va ulardan biri daryo suvlari uzra turgan, zig'ir kiyimga burkangan kishiga dedi: "Bu ajoyibotlarning oxirigacha qancha vaqt bor?" Va men daryo suvlari uzra turgan, zig'ir kiyimga burkangan kishini eshitdim; u o'zining o'ng qo'lini ham, chap qo'lini ham osmonga ko'tardi va abadulabad tirik Zot nomi bilan qasam ichib dedi: "Bu bir vaqt, ikki vaqt va yarim vaqt uchun bo'lur; muqaddas xalqning qudratini parokanda qilish nihoyasiga yetgach, bularning hammasi tamom bo'lur."

Men eshitdim, ammo anglamadim; shunda dedim: Ey Rabbim, bu narsalarning oqibati nima bo'ladi? U dedi: O'z yo'lingdan bor, Doniyor; chunki bu so'zlar oxirzamon vaqtigacha yopiq va muhrlangan turadi. Ko'plar poklanadi, oqaradi va sinaladi; ammo fosiqlar fosiqlik qilishda davom etadilar; fosiqlarning hech biri anglamaydi, lekin donolar anglaydilar. Doniyor 10:4–6; 12:4–10.

Opa Uayt opaning ta'kidlashicha, Shinarning ulkan daryolari ikkovi ham Masih suv ustida turib so'zlayotgan vahiy bilan bog'langan, chunki Uning ovozi ko'p suvlar shovqinidekdir. Har ikkala vahiyda ham: "Qachongacha?" degan savol beriladi. Har ikkala daryo, shuningdek, Doniyorning sakkizinchi bobidagi "savol va javob"da ham ifodalangan bo'lib, u Adventizmning markaziy ustuni va asosidir. U yerda bu ikki daryo ham ma'badning, ham lashkarning sohib yuborilishi va oyoq osti qilinishiga oid "yetti vaqt"ning timsollaridir. Bu ikki daryo Xudoning jazolovchi tayog'i sifatidagi vazifasini ado etadi, so'ngra esa birinchi farishtaning Milleriylar tarixiga oqib kiradi; o'sha yerda Uilyam Miller o'zining ilk bashoratli javohirini — Levilar kitobining yigirma oltinchi bobidagi "yetti vaqt" chizig'ini kashf etdi. Bu ikki daryo 2520 yillik ikki sohib yuborilishni anglatadi; ular Ossuriya va Bobilning ikki sheri tomonidan amalga oshirilgan bo'lib, ular Dajla va Furot orqali, albatta, Ibtido 2520 da qayd etilganidek, Ishoq qirq yoshga kirganida ahd nikohi yuz bergan Rivqoning jiyanlari bo'lmish Layo va Rohila orqali ham ifodalangan.

Miller faqat Yahudoning janubiy shohligiga qarshi bo'lgan "yetti vaqt" tarqalishini taqdim etdi; bu 1844-yilda 2300 yillik bashorat bilan amalga oshdi. 1856-yilda "yetti vaqt"ning "yangi sharobi" shimoliy shohlik ustida ham xuddi shu tarqalishni aniqladi, uning yakuni esa 1798-yilda bo'ldi. William Millerning birinchi bashoratli kashfiyoti sifatida Furot daryosining suvi birinchi farishta tarixida alfa ta'limoti sifatida paydo bo'ldi. Ulay daryosining suvi uchinchi farishta bilan keldi. Millerning alfa kashfiyoti Ulay daryosi bilan ifodalangan yetti vaqt edi, Hiram Edsonning omega kashfiyoti esa Hiddekel daryosi bilan ifodalangan yetti vaqt edi.

2520 har bir shohlik uchun bir xil bo'lgan davrning uzunligini ifodalaydi, biroq u qirq olti yil farq bilan boshlanib, yakunlanadi. 1798 yil oxirat vaqtini va Vahiy kitobining o'n to'rtinchi bobi birinchi farishtasining kelishini belgilaydi. 1798 yil Ossuriya sherining shimoliy shohlik ustiga keltirgan 2520 yillik tarqatib yuborish davrining amalga oshishidir. 1844 yil janubiy shohlik ustiga keltirilgan "yetti vaqt"ning amalga oshishi bo'lib, Bobil sheriga nisbat beriladi. Ikki daryo birinchi va ikkinchi farishtalar xabarlar tarixining boshlanishi va tugashini belgilovchi tayanchlar bo'lib, bu tarix 1844 yil 22 oktyabrda uchinchi farishtaning kelishi bilan yakun topdi; o'sha kuni, timsoliy bo'lmagan Poklanish kunida, yettinchi karnay ham, yubiley karnayi ham chalindi.

Shunda yettinchi oyning o‘ninchisi kunida yubiley karnayini chaldirasan; kafforat kunida butun yurtigingiz bo‘ylab karnay chaldirasizlar. Leviticus 25:9.

Yettinchi karnayning chalinishi Masihning O‘z Ilohiyatini insoniyat bilan birlashtirishdagi ishinining ramzidir va Ulai daryosi haqidagi vahiydagi 2300 yil orqali ifodalanadi; yubiley karnayining chalinishi esa buzilgan va Xudoning xalqining boshiga keltirilgan yer ahdining ramzidir — Doniyor buni Musoning la‘nati va qasamyodi deb atagan, Muso esa buni “Xudoning ahdining janjali” deb atagan.

Ha, butun Isroil Sening qonuningni buzdi, hatto Sening ovozingga quloq solmaslik uchun undan yuz o‘girdi; shu bois la‘nat ustimizga to‘kildi, va Xudoning quli Musoning qonunida yozilgan qasam ham, chunki biz Unga qarshi gunoh qildik. Doniyor 9:11.

“Musoning qonunida” yozib qo‘yilgan “la‘nat” va “qasam” Levilar kitobining yigirma oltinchi bobidagi “yetti karra”dir. “Qasam” deb tarjima qilingan so‘z, Levilar kitobida “yetti karra” deb tarjima qilingan ayni o‘sha ibroniycha so‘zdir. Yigirma beshinchi bobdagi ahd qasamini buzganlik uchun la‘nat yigirma oltinchi bobda bayon etilgan bo‘lib, u yerda Muso bu la‘natni “ahdning janjali” deb ta’riflaydi.

Shunda Men ham sizlarga qarshi yuraman va gunohlaringiz uchun sizlarni yana yetti karra jazolayman. Va ahdimning qasosini oladigan qilichni ustingizga keltiraman; shaharlaringiz ichida to‘planganingizda, orangizga vabo yuboraman; va sizlar dushman qo‘liga topshirilasizlar. Levilar 26:24, 25.

Egamiz Ossuriya sherining qilichini miloddan avvalgi 723-yilda shimoliy shohlik ustiga olib kelib, ularni “jazolash” uchun “dushman qo‘liga” topshirdi. Qirq olti yil o‘tgach, miloddan avvalgi 677-yilda janubiy shohlik Musoning la‘natini his etdi. Musoning la‘nati ahdning nizosidir. Qirq olti yil davomida Mesopotamiya sherlari Qo‘shinlarni olib tashlash va oyoq osti qilish uchun Xudo tomonidan ishlatildi. Shu qirq olti yillik davr oxirida Navuxadnazar muqaddas maskanni vayron qildi. Doniyor sakkizinchi bobining o‘n uchinchi oyatidagi Doniyorning savolidagi qo‘shin qirq olti yil davomida dushmanlari tomonidan qullikka solindi; bu davr muqaddas maskanning vayron qilinishi bilan yakunlandi, muqaddas maskan esa o‘n uchinchi oyatda oyoq osti qilinishi kerak bo‘lgan boshqa mavzu edi. O‘sha daryolar tegishli ravishda 1798 va 1844-yillarga yetganda, bir qo‘shin ma’bad sifatida bir joyga jamlangan edi, chunki qo‘shin bir tanadir, tana esa ma’baddir. Shu davr oxirida qirq olti yil davomida bunyod etilgan ma’bad samoviy ma’bad bilan Ilohiyatning insoniyat bilan nikohida birlashishi kerak edi. Nikoh ikki ma’bad o‘rtasidadir, va Xudo birlashtirgan narsani ajratib qo‘yish kerak emas.

Tigr daryosining suvi 1798-yilgacha, Furot daryosining suvi esa 1844-yilgacha yetib keldi. Uchinchi farishta kelishidan sal avval ikkinchi farishta keldi, shundan so‘ng 1844-yil 12–17-avgust kunlari Nyu-Hempshir shtatining Ekseter shahridagi lager yig‘inida Yarim Tungi Nido xabari to‘kib berildi. Exeter “suv qal’asi” degan ma’noni anglatadi, va lager yig‘inida Massachusetts shtatining Uotertaun shahridan bo‘lgan bir guruh tomonidan boshqa bir chodirda qalbaki yig‘in ham o‘tkazildi. Oqsingil Uaytga ko‘ra, Edendan boshlangan suvlar Qo‘shma Shtatlarning sharqiy dengizbo‘yi bo‘ylab “to‘lqinli suv toshqini” singari tarqalish arafasida edi. O‘sha to‘lqinli suv

toshqinini qo‘zg‘atgan zilzila Adan bog‘ida, Shayton insoniyat ustidan g‘alaba qozongan paytda yuz berdi; buning natijasida Edenda shunday bir seysmik larzish sodir bo‘ldiki, uning to‘lqinlari Millerchilar tarixidagi Yarim Tungi Nidoga qadar yetib bordi. O‘sha to‘lqinli suv toshqini bir yuz qirq to‘rt mingning tarixida Yarim Tungi Nidoga oqib kiradi, va Odam Atoning gunohi zilzilasidan boshlangan to‘lqin Vahiy kitobining o‘n birinchi bobidagi yakshanba qonuni zilzilasigacha yetib boradi.

Masihning ovozi ko‘p suvlarning ovozidir, va birlashgan bu suvlar keyingi yomg‘ir xabarini tashkil etadi. Ishayo va uning o‘g‘li Shearyashub yettinchi bobning uchinchi oyatida yuqori novdan chiqadigan hovuz yonida turib, bir yuz qirq to‘rt ming kishining muhrlanish vaqtida keyingi yomg‘ir xabarini taqdim etmoqdalar. O‘sha yerda Ishayoning ahmoq va yovuz shoh Oxoz ustidan e‘lon qilgan hukmi shuki, Rabbiy Oxozning ustiga Ossuriya suvlari — shoh Sanheribni — yuboradi, va uning suvi bo‘yinigacha ko‘tarilib oqadi.

Egamiz yana menga shunday dedi: “Bu xalq ohista oqadigan Shilo‘x suvlarini rad etib, Rasin va Remalyoning o‘g‘lidan quvonar ekan, endi mana, Egamiz ularning ustiga daryoning qudratli va ko‘p suvlarini, ya‘ni Ossuriya shohini va uning butun shon-shuhratini olib keladi; u o‘zining barcha o‘zanlaridan toshib chiqadi va barcha qirg‘oqlaridan oshib ketadi; Yahudo orqali o‘tadi; toshib, oshib ketadi; hatto bo‘yingacha yetadi; ey Immanuil, uning qanotlarining yoyilishi yurtningning kengligini to‘ldiradi.” Ishayo 8:5–8.

Ahaz Egamiz tomonidan “yuborilgan” suvlarni rad etdi, shuning uchun Egamiz Ahazga Ossuriya suvlarini “yubordi”. Ahaz “Razin va Remalyoning o‘g‘li”ning ittifoqidan “quvondi”. Ahaz Razin va Remalyoning o‘g‘li orqali ifodalangan soxta kechgi yomg‘ir xabaridan “quvonadi”.

Rezin va Remaliyo‘g‘li, ya‘ni shimoliy shohlikning shohi Peka, Ishayo va uning o‘g‘lining qalbakilashtirilgan soxtasini ifodalaydi. Ahmoq va yovuz shoh Oxoz Isroilning shimoldagi o‘n qabilasi hamda Suriya orqali ifodalangan ittifoqlanishdan “quvonadi”; bu esa Yakshanba qonuni davridagi cherkov bilan davlatning noqonuniy munosabatini timsollaydi. Oxoz quvonadi, chunki uyat va quvonch ilhom tomonidan keyingi yomg‘ir bahsida ifodalangan kishilarga murojaat etishda qo‘llaniladigan ikki qarama-qarshi hissiyotdir. Yeremiyo kichik kitobni yeganida, u uning yuragining quvonchi va shodligi edi, va Yo‘el bizga Xudoning xalqi hech qachon uyatga qolmasligini bildiradi. Oxoz, Laodikeyalik sifatida, ko‘rdir; shu bois u soxta suv xabaridan quvonib, Ishayoning haqiqiy suv xabarini rad etmoqda. U shimol shohining toshqini orqali ifodalangan qalbaki keyingi yomg‘ir xabariga ishonganidan uyatga qolishi kerak edi, ammo u Shilo‘ahning xabarini rad etdi.

Ishayo sakkizinchi bobidagi Shiloah xabari oxirgi yomg‘ir xabaridir. Shiloah hovuzi Yangi Ahdda Siloam hovuzi sifatida tilga olinadi. Ibriyacha yoki yunonchada u “yuborilgan” degan ma‘noni anglatadi. Muqaddas Ruhni “yuborishi” uchun Masihning ketishi maqsadga muvofiq edi. Ishayo bilan Oxoz Shiloah hovuzi yonidadir, va sinov shunga asoslanganki, Ishayo va uning o‘g‘li orqali ifodalangan Shiloah hovuziga ishonch qo‘yiladimi, yoki Resin bilan Remaliyoning o‘g‘liga ishonch qo‘yiladimi? Oxoz ikki suv orasidan tanlov qilmoqda: Shiloah suvlari yoki Ossuriya shohining suvlari. Oxoz Resin bilan Remaliyoning o‘g‘li orqali ifodalangan ittifoq va xabardan

quvondi, va shu bois u o'z hukmi vaqtida muloyim oqadigan suv o'rniga vayronagarchilik toshqinini qabul qildi. Uning hukmi yakshanba qonunini ifodalaydi; o'sha vaqtda shimol shohi butun dunyoni toshqinday bosib o'tadi. Bu yakshanba qonunidan boshlab sodir bo'ladi, o'sha paytda Yarim tun faryodining toshqini ham dunyoni qamrab olayotgan bo'ladi.

Ahaz shimoldagi o'n qabilaning Suriya bilan ittifoqidan quvonadi va shu tariqa, Xudoning Kalomida uchraydigan har bir noqonuniy ittifoq orqali ifodalanganidek, jamoat va davlatni birlashtiradigan xabardan quvonadi. Ishayo Filadelfiyalikni, Ahaz esa Laodikeyalikni ifodalaydi. Masih ko'r odamni, ya'ni Siloam hovuzidagi bir Laodikeyalikni sog'aytirganida, Ishayoning guvohligini O'zinikisi bilan bog'laydi.

Iso o'tib borar ekan, tug'ilganidan beri ko'r bo'lgan bir odamni ko'rdi. Shunda Uning shogirdlari Undan so'rab dedilar: "Ustoz, uning ko'r tug'ilishiga kim gunoh qilgan: o'zimi yoki ota-onasimi?"

Iso javob berdi: Bu odam ham, uning ota-onasi ham gunoh qilgan emas; balki Xudoning ishlari unda zohir bo'lishi uchundir. Meni yuborganning ishlarini kunduz ekan, Men qilishim kerak; kecha keladi, o'shanda hech kim ishlay olmaydi. Men dunyoda ekanman, dunyoning nuriman. Shunday deb aytgach, U yerga tupurdi va tupukdan loy qildi, so'ng ko'r odamning ko'zlariga o'sha loyni surtdi. Va unga dedi: Borib, Siloam hovuzida yuvin. (Bu nom tarjima qilinganda, Yuborilgan, degan ma'noni bildiradi.) Shunda u borib yuvindi va ko'ra oladigan bo'lib qaytib keldi.

Shunday qilib, qo'shnilari va ilgari uning ko'r bo'lganini ko'rganlar: "Tilanchilik qilib o'tiradigan o'sha odam shu emasmi?" — dedilar. Ba'zilari: "Bu o'shaning o'zi", — dedilar; boshqalari esa: "U unga o'xshaydi", — dedilar. Ammo uning o'zi: "Men o'shaman", — dedi. Shunda ular undan: "Ko'zlaring qanday ochildi?" — deb so'radilar.

U javob berib dedi: Iso degan bir kishi loy qilib, ko'zlarimga surtdi va menga dedi: "Siloam hovuziga borib yuvin." Men borib yuvindim va ko'ra boshladim. Yuhanno 9:1–11.

Ko'r odam, nodon va yovuz shoh Oxoz bilan birga, o'z ishonchini Silom hovuziga yoki Ossuriya toshqiniga qo'yish-qo'ymasligi borasida sinovdan o'tkaziladi. Ko'r odam o'zining ko'r ekanini biladi, ammo Oxoz boy, mol-dunyoga to'lgan va hech narsaga muhtoj emas. Oxoz keyingi yomg'ir hovuzi yonidagi nodon bokiradir, ko'r odam esa dono bokiradir. Yuborilgandan keladigan suvlar yoki Ossuriyadan yuboriladigan suvlar — sinovdir.

Hovuz — suv jamlanadigan joydir; bashoratiy ma'noda esa hovuz Masihning ovozi ifodalovchi barcha "suvlar"ning — turli oqimlar, daryolar, irmoqlar, dengizlar, okeanlar, ko'llar, yomg'ir va shabnamning — bir joyga jamlanadigan maskanidir. Oxirgi yomg'ir hovuzi yuqori hovuzdan oqib keladigan suvdan hosil bo'ladi. Hovuz sinov doirasidagi oxirgi yomg'ir xabarini ifodalaydi. Oxoz mayin oqadigan suvlarni rad etdi, ammo ko'r kishi hovuz bilan bog'liq xabarga itoat qildi. Iso O'zining Ilohiyatidan bir qismini, "tupuk" bilan ifodalanganini oldi va uni loy bilan qo'shdi; bu esa Masih tomonidan Eng Muqaddas Joyda amalga oshiriladigan Ilohiyat bilan insoniyatning birlashuvini ifodalaydi.

Masih yerga tupurib, tupugi bilan loy qildi. U ilohiylik va insoniyatning birikmasi haqidagi xabarni ko'ring ko'zlariga surtish uchun ishlatdi. Ilohiylik va insoniyatning birikmasi bilan ifodalangan xabar 1888-yilgi xabardir va u insonni Laodikiya holatidan Filadelfiya holatiga o'zgartirish uchun mo'ljallangandir. Ammo bu xabar insonning ishtirokini talab qiladi. Ular hovuzga borib, keyin yuvinishlari kerak.

Hamma gunoh qilgan va Xudoning ulug'vorligidan mahrum bo'lgan, biroq Iso ko'r odam ham, uning ota-onasi ham gunoh qilmaganini aytdi. Iso ko'r odamning ahvolidan ayb masalasini olib tashlaydi va uni Rabbiyga ulug'vorlik keltirish uchun ko'tarilgan odam sifatida belgilaydi; Muqaddas Kitob bashoratidagi "Xudoning ishlari zohir bo'lishi uchun" ko'tariladigan bashoratli odam esa Laodikiyadan Filadelfiyaga o'tgan erkaklar va ayollardan tashkil topgan bayroqdir. Bayroq — Xudoning ishlari namoyon bo'ladigan joydir, chunki Uning ishi Ilohiylikni insoniyat bilan birlashtirish edi (loydan qilingan malham bilan ifodalanganidek), va o'sha ishning sovrinlari nafaqat Laodikiyaga yo'llangan xabarni eshitganlar, balki o'sha xabardagi ko'rsatmaga amal qilganlardir. Ko'r odam uchun ko'rsatma borib yuvinish edi. U ko'ra olgach, Xudoni ulug'lashga urinishi kerak emas edi; uning atrofidagi sharoitlar buning yuz berishiga sabab bo'ldi.

Bu Masihning yaqinlashuvi bilan boshlandi, undan keyin esa Masihning ishi keldi. Samoviy muqaddas joyda inson bilan bog'liq holda Masihning oxirgi ishi — insonni o'lik, quruq suyaklar vodiysidan, yoki ko'chalarda yotgan o'lik holatidan, yoxud mutlaqo ko'r holatidan o'zgartirishdir. Uning oxirgi ishi — O'z xalqini O'z suratiga qayta yaratishdir, va aynan shu ishni U Odamni yer tuprog'idan yaratib, so'ngra uning ichiga hayot nafasini puflaganida qilgan edi. Oxirgi ish — birinchi ishning o'zidir, chunki U avval loyni yasadi, so'ngra o'sha loyni O'z Ruhining hayoti bilan moyladi. Odam bilan Ruh Uning nafasi edi, ko'r odam bilan esa u suv edi. Hizqiyolning o'lik suyaklar vodiysida esa u tanani yaratgan bir yig'ish xabari edi. So'ngra to'rt shamol haqidagi bir xabar tanaga puflandi, va shundan keyin u qudratli bir lashkar bo'lib oyoqqa turdi.

Ko'r odam hali ham ko'r bo'lgan paytda, Iso uni ko'rdi va so'ng uning oldiga bordi. U ko'r odamga shogirdlari tomonidan ko'tarilgan bir savol doirasida yaqinlashadi; shu tariqa U tasvir uchun tegishli payg'ambarlik muhitini belgilashiga yo'l ochadi. "Xudoning ishlari" Muqaddas Kitobda guvohlikning ko'plab turli yo'nalishlari bo'ylab payg'ambarlik timsolidir. Muqaddas Yozuvlarda "Xudoning ishlari"ning har bir namoyoni so'nggi yomg'ir vaqtida amalga oshadi. Iso hikoyaning mazmuniy doirasini Malakining so'nggi oyatlarida Ilyos orqali ifodalangan yakuniy xabar nuqtai nazaridan belgilamoqda.

Ota-onalar hamda ko'zi ojiz bola gunohkorlar sifatida hukm qilinmaydi, chunki bu Xudoning ajoyib ishlari namoyon bo'ladigan zamondir; o'sha zamonda esa ota-onalarning yuraklari va bolalarning yuraklari ko'rib chiqilayotgan masalani anglash uchun buriladi. Masala esa shundan iboratki — ko'zi ojiz Laodikiya odami moylangan Filadelfiya odamiga aylantirilganmi-yo'qmi. Keyingi yomg'ir zamonida ota-onalar va bola oldida turgan masala ana shudir, chunki bu hukm zamoni hamdir. Hukm zamoni esa Ibrohim ahdi bashoratiga ko'ra uchinchi va to'rtinchi avlodlar davomida amalga oshiriladi. Ko'zi ojiz odam oxirgi, ya'ni to'rtinchi avloddir, uning ota-onasi esa uchinchidir. O'sha davrda Ilyos xabari oilalarni shunday vaziyatlarga qo'yadiki, ular Siloam hovuzi xabarini qabul qilishga yoki rad etishga majbur bo'ladilar. Ahmoq va yovuz shoh Ohoz

o'sha hovuzning xabarini rad etdi, biroq ko'zi ojiz odam uni qabul qildi. Malakiyodagi Ilyos xabari, Egamizning buyuk va dahshatli kuni oldidan la'nat kontekstida bayon etilgan.

Iso ko'rib chiqayotganimiz manzarani tartibga solganida, mo'jizaning maqsadi haqidagi O'z xulosasiga shuni ham kiritdiki, U hozir ishlashi kerak, chunki hech kim ishlay olmaydigan vaqt keladi. U nazarda tutgan ish kunduzda amalga oshadi, ishning tugashi esa tun bilan ifodalanadi. Uning ishorasi sinov muddatining yakuniga qaratilgandir.

U O'zining hukm ishini tugatgach, ruhoniyluk liboslarini yechib, qasos liboslarini kiyadi. Halok bo'ladiganlar bilan najot topadiganlarni ajratish ishini tugatgach, najot ishi nihoyasiga yetadi. Sinov muddati yopiladi va endi hech kim ishlay olmaydigan tun kiradi. Masihning xabari faqat ko'r odamga qaratilgan Laodikiya xabari emas edi, balki u, sinov muddatining yaqinlashib qolgan yakuni doirasiga joylashtirilgan Ilyos xabari edi; bu esa Masihning jonlarni qutqarish yo'lida mehnat qilishga undovchi muqaddas sababidir.

Avval Masih ko'r odamga yaqinlashdi, so'ng malhamni tayyorlab surtib qo'ydi, undan keyin esa ko'r odamning o'zi bajarishi lozim bo'lgan bir ish uchun ko'rsatmalar berdi; va xuddi shunday muhim jihat shundaki, u o'sha ishni boshlashi bilan uning ko'zi ochildi. Ko'rish qobiliyatiga ega bo'lgach, u ko'r Laodikeyalikdan Filadelfiyalikka aylandi. O'sha ikki jamoatning o'zgarish davri boshida, 1856 yildan 1863 yilgacha, bajo keltirildi.

O'sha davr bug'doy bilan begona o'tlarning ajratilishini va shundan keyin bayroq sifatida ko'tariladigan bir yuz qirq to'rt mingning yakuniy muhrlanishini ifodalaydi. Ko'r odam darhol omma diqqatining markaziga aylandi — bir marta u Laodikeyadan Filadelfiyaga o'zgargach. Ko'r odam bir yuz qirq to'rt mingdir, yovuz va nodon shoh Oxoz esa Egamizning og'zidan chiqarib tashlanadigan avvalgi ahd xalqidir. Tarixning ayni shu nuqtasida Iso yo tupugini ishlatib O'zining yangi ahd xalqini moylamoqda, yo eski ahd xalqini O'z og'zidan tupurib tashlamoqda.

Bu fikrlarni keyingi maqolada davom ettiramiz.

“Yaqinlashib Kelayotgan Inqiroz”

Cheksiz Zot benuqson aniqlik bilan barcha xalqlar bilan hisob-kitob yuritadi. Uning rahm-shafqati tavbaga chorlovlar bilan taklif etilar ekan, bu hisob ochiq qoladi; ammo Xudo belgilab qo'ygan muayyan chegara yetib kelganda, Uning g'azabi xizmati boshlanadi. Shunda hisob yopiladi; ilohiy sabr-toqat nihoyasiga yetadi; ular uchun endi rahm-shafqat so'rab yolvorish bo'lmaydi.

“Payg'ambar asrlar osha nigoh tashlar ekan, bizning zamonimiz uning ko'z o'ngida namoyon etildi. Bu asr xalqlari mislsiz marhamatlarning qabul qiluvchilari bo'ldilar. Osmonning eng tanlangan barakalari ularga berildi; ammo ularga qarshi ortib borayotgan mag'rurlik, tamagirlik, butparastlik, Xudoga nisbatan nafrat va pastkash noshukurlik yozilgandir. Ular Xudo bilan bo'lgan hisoblarini tezda yakunlamoqdalar.

“Diniy dunyoda buyuk hayrat va sarosimalik hukm suradigan kunlar tez yaqinlashmoqda. Xudolar ko'p va rabbilar ko'p bo'ladi; ta'limotning har bir shamoli esadi; va Shayton farishta libosiga burkanib, agar iloji bo'lsa, hatto tanlanganlarning o'zini ham aldar edi.

“Haqiqiy taqvodorlik va muqaddaslikka yog‘dirilayotgan umumiy nafrat, Xudo bilan tirik aloqaga ega bo‘lmaganlarni Uning qonuniga bo‘lgan ehtiromini yo‘qotishga olib keladi. Ilohiy qonunga nisbatan hurmatsizlik tobora ravshanroq namoyon bo‘lar ekan, unga rioya qiluvchilar bilan dunyo va dunyosevar jamoat o‘rtasidagi ajratuvchi chiziqli yanada aniqroq bo‘lib boradi. Xudoning amrlariga bo‘lgan muhabbat bir toifada ortib boradi, xuddi shu darajada boshqa toifada ularga nisbatan nafrat kuchayib boradi.”

“Ulug‘ MEN BOR bo‘lgan Zot O‘z qonunini oqlamoqda. U bo‘ronlarda, toshqinlarda, dovullarda, zilzilalarda, quruqlikdagi va dengizdagi xavf-xatarlarda uni bekor qiladiganlarga so‘zlamqda. Endi Uning xalqi o‘zini tamoyilga sodiq ekanini namoyon etadigan vaqtdir.

“Biz ulug‘ va tantanavor voqealarning ostonasida turibmiz. Rabbiiy eshik oldidadir. Najotkor Zaytun tog‘ida ushbu buyuk hodisadan oldin yuz berishi lozim bo‘lgan manzaralarni bayon qildi: ‘Urushlar va urush xabarlarini eshitasizlar’, dedi U. ‘Xalq xalqqa va shohlik shohlikka qarshi ko‘tariladi; turli joylarda ocharchiliklar, vabolar va zilzilalar bo‘ladi. Bularning hammasi dard-alamlarning boshlanishidir’. Bu bashoratlar Quddusning vayron qilinishida qisman bajo bo‘lgan bo‘lsa-da, ular so‘nggi kunlarda yanada bevosita tatbiq etiladi.”

“Yuhanno va boshqa payg‘ambarlar ham Masihning kelishining alomatlari sifatida yuz beradigan dahshatli manzaralarning guvohlari bo‘lganlar. Ular jang uchun to‘planayotgan qo‘shinlarni va odamlarga qo‘rquvdan yurak yetishmayotganini ko‘rdilar. Ular yerning o‘z o‘rnidan siljiganini, tog‘larning dengiz qo‘riga tashlanganini, uning to‘lqinlari guvullab, toshqinlanib bezovta bo‘lganini, va tog‘larning uning ko‘tarilishidan larzaga kelganini ko‘rdilar. Ular Xudoning g‘azab kosolari ochilganini, va o‘lat, ocharchilik hamda o‘lim yer aholisi boshiga kelganini ko‘rdilar.”

“Xudoning tiyib turuvchi Ruhi allaqachon dunyodan chekinmoqda. Va dovullar, bo‘ronlar, dengizda hamda quruqlikdagi falokatlar bir-birining ortidan tez sur‘atda kelmoqda. Ilm bularning barchasini tushuntirishga urinadi. Atrofimizda tobora zichlashib borayotgan, Xudoning O‘g‘lining yaqinlashib kelayotganidan xabar beruvchi alomatlar haqiqiy sababdan boshqa har qanday narsaga nisbat berilmoqda. Odamlar Xudoning xizmatkorlari muhrlanguncha esmasin deb to‘rt shamolni tiyib turgan qo‘riqchi farishtalarni anglay olmaydilar; ammo Xudo O‘z farishtalariga shamollarni qo‘yib yuborishni amr etganda, Uning qasoskor g‘azabining shunday bir manzarasi yuz beradiki, uni hech bir qalam tasvirlab bera olmaydi.”

“Bir inqiroz ayni ustimizga kelib qoldi; biroq Xudoning xizmatkorlari bu buyuk tanglikda o‘zlariga tayanmasliklari kerak. Ishayo, Hizqiyol va Yuhannoga berilgan vahiylarda biz osmon yer yuzida sodir bo‘layotgan voqealar bilan naqadar yaqin bog‘langanini ko‘ramiz. Biz Unga sodiq bo‘lganlar uchun Xudoning g‘amxo‘rligini ko‘ramiz. Dunyo Hukmdorsiz emas. Kelajak voqealarining dasturi Rabbiiyning qo‘lidadir. Osmon Saltanatining Ulug‘ Zotining O‘z jamoatining ishlari kabi xalqlarning taqdiri ham O‘z ixtiyoridadir.”

“Xudo oxirgi kunlarda sodir bo‘ladigan narsalarni O‘z xalqiga oshkor qildi, toki ular qarshilik va g‘azab bo‘ronlariga qarshi turishga tayyor bo‘lsinlar. Oldilaridagi voqealar haqida ogohlantirilganlar kelayotgan bo‘ronni xotirjam kutib o‘tirmasliklari, Rabbiiy musibat kunida

O‘z sodiqlarini pana qiladi, deb o‘zlarini ovutmasliklari kerak. Biz Rabbimizni kutayotgan odamlar kabi bo‘lishimiz lozim — behuda kutish ichida emas, balki qat’iy imon bilan, sidqidildan mehnat qilib. Hozir ongimizning mayda-chuyda ahamiyatga ega narsalar bilan band bo‘lishiga yo‘l qo‘yadigan vaqt emas.”

“Odamlar uxlab yotgan bir paytda, Shayton Rabbimizning xalqi rahm-shafqat ham, adolat ham topmasligi uchun faol ravishda ishlarni yo‘lga qo‘ymoqda. Yakshanba harakati hozir zulmat ichida o‘z yo‘lini topib bormoqda. Yetakchilar haqiqiy masalani yashirmoqdalar, va bu harakatga qo‘shilayotganlarning ko‘plari o‘zlari ham ostki oqim qayoqqa yo‘nalayotganini ko‘rmaydilar. Uning da’volari muloyim va, tashqi ko‘rinishda, masihiyona; biroq u gapira boshlaganida, ajdahoning ruhini namoyon qiladi. Tahdid solayotgan xavfni daf etish uchun qo‘limizdan kelgan barcha ishni qilish bizning burchimizdir. Biz xalq oldiga muhokama qilinayotgan masalaning asl mohiyatini qo‘yishimiz kerak, shu tariqa vijdon erkinligini cheklovchi chora-tadbirlarga qarshi eng ta’sirchan norozilikni bildirgan bo‘lamiz. Muqaddas Yozuvlarni tadqiq etishimiz va e’tiqodimizning sababini bayon eta olishimiz kerak. Payg‘ambar shunday deydi: ‘Yovuzlar yovuzlik qilurlar, va yovuzlardan hech biri tushunmas; ammo donolar tushunurlar.’”

“Muqaddas bo‘lgan muhim kelajak oldimizdadir. Uning sinovlari va vasvasalariga qarshi turish hamda uning burchlarini ado etish uchun buyuk imon, g‘ayrat va sabr-toqat talab etiladi. Ammo biz ulug‘vor tarzda g‘alaba qozonishimiz mumkin; chunki hushyor turgan, ibodat qilayotgan, imonli biron jon ham dushmanning hiyla-nayranglariga ilinib qolmaydi. Butun osmon bizning farovonligimiz bilan qiziqadi va o‘zining donoligi hamda qudratini talab qilishimizni kutadi. Har qanday qarshi ta’sir, u oshkora bo‘ladimi yoki yashirin, muvaffaqiyatli ravishda yengib o‘tilishi mumkin, ‘kuch bilan ham emas, qudrat bilan ham emas, balki Mening Ruhim bilan, deydi Sarvari Olam.’ Xudo qadim zamonlarda bo‘lgani kabi, hozir ham insoniy sa’y-harakatlar orqali ish ko‘rishga va zaif vositalar orqali buyuk ishlarni amalga oshirishga xuddi shunday tayyordir. Biz g‘alabani son jihatdan emas, balki jonning Isoga to‘liq taslim bo‘lishi orqali qo‘lga kiritamiz.”

“Endi esa, marhamat hali davom etib turgan ekan, Iso biz uchun shifoat qilayotgan ekan, kelinglar, abadiyat uchun ishni puxta ado etaylik.” Southern Watchman, 1906-yil 25-dekabr.